

УДК 378.046.4

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3\(192\)-26-30](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3(192)-26-30)**Кундій Жанна****Стрельніков Віктор****Вонсович Лідія**ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9739-6624>ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-8822-9517>ORCID iD <http://orcid.org/0000-0003-0030-5042>

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

- A** Схарактеризовано проєктувальну майстерність як тісно пов'язану з педагогічною діяльністю функцію викладача закладу передвищої освіти, обґрунтовано важливість проєктувальних знань, умінь і навичок. Наголошено, що проєктуванням є операційна система впливів, яка робить навчально-виховний процес достатньо прогнозованим і керованим, як можливу модель взаємодії суб'єктів, коректування якої здійснюється на основі педагогічного передбачення, прогнозування процесу взаємодії та його результатів.

Визначено критерії і показники проєктувальної майстерності викладача закладу передвищої освіти: самостійність, професійно зорієнтоване мислення, творче ставлення до проєктувальної діяльності, ціннісна орієнтація на проєктувальну діяльність, рівень розвитку професійних якостей і здібностей, уміння проєктування дидактичних систем із використанням перспективних інноваційних та інформаційних технологій.

Проєктувальну майстерність викладачів закладів передвищої освіти визначено ефективною, якщо розроблені ними проєкти: не вимагають додаткових ресурсів; можуть застосуватися іншими викладачами, не залежно від досвіду й проєктувальної майстерності; мають потенційні можливості зниження витрат на їхню реалізацію без втрати якості «продукту».

Ключові слова: викладач закладу передвищої освіти; проєктувальна майстерність; проєктувальна діяльність; показники проєктувальної майстерності; вимоги до проєктанта

- S** *Kundii Zhanna, Strelnikov Victor, Vonsovych Lidiia. Indicators of the Effectiveness of Teacher's Design Skills in the Institution of Pre-Higher Education.*

The authors describe design skills as a closely related to pedagogical activity function of a teacher of a pre-higher education institution. The importance of design knowledge, skills and abilities was substantiated. It is emphasized that design is an operating system of influences, which makes the educational process sufficiently predictable and manageable, as a possible model of interaction of subjects, the adjustment of which is based on pedagogical prediction, forecasting the interaction process and its results.

The purpose of the paper is to study the theoretical foundations of the development of design skills of teachers of pre-higher education as an important part in modern conditions for effective professional activity of the teacher; tasks is to determine criteria and indicators of teacher's design skills in the institution of pre-higher education; formulation of requirements to the teacher's knowledge, which determine the emergence of design skills; building a clear system of pedagogical skills as components of design skills structure.

Criteria and indicators of design skills of a teacher of pre-higher education are determined: independent professionally oriented thinking, creative attitude to design activities, value orientation to design activities, level of professional qualities and abilities, ability to design didactic systems using promising innovative and information technologies.

The requirements for the designer have been clarified, as the activity of a teacher of a pre-higher education institution presupposes a certain correlation and integration of traditions and innovation, norms and creativity. The existence of a close connection between its design, forecasting, organizational and communicative functions has been proved.

The design skills of teachers of pre-higher education institutions are considered to be effective if their projects: do not require additional resources; can be used by other teachers, regardless of experience and design skills; have the potential to reduce the cost of their implementation without losing the quality of the «product».

Key words: teacher of institution of pre-higher education; design skill; design activity; indicators of design skill; requirements to the designer

Кундій Жанна Петрівна, кандидатка педагогічних наук, виконувачка обов'язків керівника навчально-наукового медичного інституту Української медичної стоматологічної академії, Україна

Kundii Zhanna, candidate of Pedagogical Sciences, Acting Head of the Education and Scientific Medical Institute of the Ukrainian Medical Dental Academy, Ukraine

E-mail: kundij.zh@ukr.net

Стрельников Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, фізичної культури та управління освітою Донецького національного університету імені Василя Стуса та професор кафедри філософії і економіки освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

Strelnikov Viktor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Physical Culture and Education Management of Vasyl Stus Donetsk National University and Professor of the Department of Philosophy and Economics of Education of the M.V.Ostrogradski Poltava Regional In-Service Teachers Training Institute

E-mail: strelnikov.poltava@gmail.com

Вонсович Лідія Пантелеймонівна, завідувачка навчально-методичної лабораторії фахового медико-фармацевтичного коледжу Української медичної стоматологічної академії, Україна

Vonsovych Lidiya, Head of the Educational and Methodical Laboratory of the Professional Medical and Pharmaceutical College of the Ukrainian Medical Dental Academy, Ukraine

E-mail: vlp_zav@ukr.net

Постановка проблеми. Упровадження в освітній процес закладу передвищої освіти (ЗПО) педагогічних інновацій вимагає ретельного і детального їхнього проектування, передбачення наслідків впливу означених інновацій на здоров'я і життя суб'єктів цього процесу. Тому проблема проектувальної діяльності викладачів цих закладів виходить на одне з перших місць у практиці закладів освіти і теорії педагогіки. Назрів перехід від адаптивного ставлення до дидактичних систем ЗПО, яке передбачає їхнє перманентне налаштування під інші соціальні інститути, до креативно-активного, яке передбачає їхнє перетворення у головний рушій розвитку проектувальної майстерності викладача.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій показує, що у цей час удосконалення проектувальної майстерності викладача закладу передвищої освіти, як напрям наукових пошуків, переживає процес узагальнення емпіричних фактів і початок становлення. Проблемам професійної підготовки педагога, як суб'єкта проектування дидактичних і виховних систем, присвячена низка досліджень, у яких розглядалися: шляхи формування готовності майбутніх педагогів до проектування організаційних форм виховної діяльності (О. Безпалько, І. Коновальчук), психологічне та дидактичне проектування модульно-розвивальних занять у загальноосвітній школі (М. Бригадир), професійна майстерність педагога-вихователя як передумова особистісного зростання учнівської молоді (О. Дубасенюк), психолого-педагогічне проектування виховного процесу в сільській загальноосвітній школі (О. Коберник), підготовка викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури (Л. Лебедик), психодидактика проектування навчально-книжкових комплексів для студентів ЗВО (А. Фурман, Г. Гірняк, А. Гірняк), підготовка майбутніх вчителів початкової школи до проектування уроку (І. Шапошнікова), адаптивно-педагогічне

управління проектуванням регіональної освітньої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників (Н. Білик) та ін.

Підвищений інтерес науковців до означеної проблематики засвідчують публікації в українських періодичних виданнях («Імідж сучасного педагога» [5], «Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова» [2], «Українська професійна освіта» [7]), матеріалах тематичних науково-практичних конференцій [3; 4; 6] тощо.

Однак, незважаючи на інтенсивні пошуки вчених, малодослідженими є питання змістовного наповнення теорії і практики розвитку проектувальної майстерності викладача ЗПО.

Тому **метою даної статті** є дослідження теоретичних засад розвитку проектувальної майстерності викладача закладу передвищої освіти, важливої у сучасних умовах для ефективної професійної діяльності викладача. **Завданнями дослідження** є: по-перше, визначити критерії і показники проектувальної майстерності викладача ЗПО; по-друге, сформулювати вимоги до знань викладача, що обумовлюють появу проектувальної майстерності; по-третє, побудувати чітку систему педагогічних умінь як складників структури проектувальної майстерності.

Розпочинаючи **викладення результатів** нашого дослідження, зокрема, *першого* теоретичного його завдання, наголосимо, що застосування в педагогіці поняття «проектувальна майстерність» сприятиме вирішенню низки методологічних проблем, оскільки переглядає уявлення про деякі традиційні категорії, розширює термінологічний простір науки [7, с. 33].

За О. Волошиною, проектування педагогічної діяльності – побудова можливої моделі взаємодії суб'єктів, коректування якої здійснюється на основі педагогічного передбачення, прогнозування процесу взаємодії та його

результатів [2, с. 19]. У своїх попередніх напрацюваннях ми також намагалися віднайти шляхи оптимізації означеного процесу [6, с. 185–186], вбачали у методичній роботі надійне підґрунтя забезпечення якості освітнього процесу у медичному коледжі [3, с. 36] та розглядали як умову реалізації проєктувальної діяльності суб'єктів освітнього процесу співпрацю на заняттях [4, с. 87].

Розглядаючи систему критеріїв і показників проєктувальної майстерності викладача закладу передвищої освіти, ми зважали на той факт, що для дидактики передвищої освіти інтерес становлять соціологічне (як елемент соціального проєктування) й психологічне уявлення про проєктування. Проєктування педагогічних явищ здійснюється викладачами ЗПО за допомогою механізмів самоорганізації, самопізнання, самоосвіти як прагнення до професійно-творчої самореалізації, де творчість є способом інтенсифікації процесу [7, с. 33–34].

Виходячи із попередніх напрацювань [1; 3; 6], виділимо такі критерії і показники проєктувальної майстерності викладача закладу передвищої освіти:

1) критерій *самостійності проєктувальної діяльності* передбачає наявність в особистості таких якостей (показників):

- задоволення своєю професійною діяльністю;
- здатність адекватно оцінювати рівні професійної мотивації;
- уміння проєктувати дидактичні системи;
- професійна навченість;
- здатність раціонально організувати і планувати свою роботу;
- саморегуляція в освітній діяльності;
- організаційні й комунікативні здібності під час роботи в колективі;
- здатність до самостійного оволодіння знаннями, вміннями і навичками зі своєї спеціальності;
- розширення і поглиблення професійно значущих якостей і здібностей;
- постійна готовність до професійного відновлення;

2) критерій *професійно орієнтованого мислення, вміння використовувати прийоми вирішення завдань, виробляти тактику і стратегію проєктувальних дій* визначається такими показниками:

- раціонально-логічне мислення (здатність до виявлення закономірностей, правил професійної діяльності; цілісне бачення, системний аналіз і прогнозування розвитку дидактичних систем);
- значеннєва професійна пам'ять (розвинуті мнемонічні здібності, що виконують не тільки функцію збереження значущої інформації, а й функції її активного розумового опрацювання, установа логічних і асоціативних зв'язків);
- вербальні здібності (професійно-семантичне розуміння, вербальне мислення і здатність до словесних аналогій, ерудитія, здатність до професійного діалогу);

3) критерій *творчого ставлення до проєктувальної діяльності, розвинутої здатності до інновацій у викладанні, збагачення досвіду професії за рахунок особистої творчості* визначають такі показники:

- творча уява й інтуїтивне мислення;
- образна професійна пам'ять;
- акторське мистецтво (мовна імпровізація, мистецтво перевтілення, здатність до емпатії, впливу на особистість через спілкування);

4) критерій *ціннісної орієнтації на проєктувальну діяльність* має прояв через такі показники:

- установка на самовдосконалення;
- мотиваційна спрямованість на суб'єкт-суб'єкту взаємодію в навчанні;
- прагнення до творчої самореалізації;

5) критерій *рівня розвитку професійних якостей і здібностей, необхідних для проєктування дидактичних систем* визначають такі показники:

- готовність до рівноправної особистісної взаємодії в системі «викладач-студент»;
- громадянська зрілість, високий моральний рівень;
- рефлексивна саморегуляція: воля, імпровізація в діях, організаційна гнучкість;
- розвинута здатність до інновацій у педагогічній праці;
- володіння методами аналітико-синтетичного перероблення інформації й алгоритмами інформаційного пошуку;
- інформаційна грамотність;
- володіння технологіями підготовки й оформлення результатів навчально-методичної, дослідно-експериментальної, науково-дослідної роботи;
- здатність до освоєння програмних продуктів;

6) критерій *уміння проєктування дидактичних систем із використанням перспективних інноваційних та інформаційних технологій* визначають такі показники:

- знання можливостей інноваційних та інформаційних технологій;
- уміння адаптувати і застосовувати програмні засоби з урахуванням особливостей навчання.

Виділені критерії й показники були використані у програмі короткотермінових (тривалістю 30 год.) курсів підвищення кваліфікації у формі тренінгу «Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін у закладах фахової передвищої освіти» для педагогічних працівників фахового медико-фармацевтичного коледжу Української медичної стоматологічної академії, проведених у лютому 2020 року.

У тренінгу, окрім авторів цієї статті, брали участь 30 педагогічних працівників, зокрема: заступниця директора коледжу, викладачка вищої категорії циклової комісії природничо-наукової підготовки, викладачка-методистка Л. П. Біланова; заступник директора коледжу, викладач вищої категорії циклової комісії гуманітарної та соціаль-

но-економічної підготовки І. О. Дашевський; заступниця директора коледжу, викладачка вищої категорії циклової комісії професійних медсестринських дисциплін №2, кандидатка медичних наук, викладачка-методистка Н. В. Мартиненко; методистка коледжу, викладачка вищої категорії циклової комісії української мови та літератури з іноземною мовою, викладачка-методистка С. С. Андрейко; викладачка вищої категорії циклової комісії гуманітарної та соціально-економічної підготовки, кандидатка історичних наук Н. І. Гончаренко та ін.

Означені курси підвищення кваліфікації очної форми проведення у формі тренінгу для педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти, враховуючи Постанову Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», користуються попитом, адже зараховуються як обов'язкові, фахові з педагогіки для викладачів будь-яких дисциплін.

Окрім лекційних занять, були проведені практичні заняття і тренінги з використання алгоритмів компетентнісно-орієнтованих, дослідницьких, інтенсивних, інтерактивних технологій навчання, проєктивної освіти у викладанні й вивченні дисциплін.

У результаті учасники тренінгу оволоділи методиками вивчення і професійного розвитку особистості студента; методиками, технологіями, формами, прийомами евристичного навчання, інтенсивного електронного навчання, ігрових, дискусійних технологій навчання, кооперативного навчання, соціально-психологічного тренінгу, технологій навчання у співробітництві, техніками нейролінгвістичного програмування й ефективного педагогічного спілкування. Після завершення тренінгу всі учасники отримали відповідні сертифікати (фото 1):

Стосовно *другого* завдання дослідження – з'ясування вимог до викладача закладу передвищої освіти як проєктанта – встановлено, що його діяльність передбачає певне співвідношення й інтеграцію традицій і новаторства, норми і творчості. Проєктант має бездоганно володіти знаннями апробованих методів і засобів проєктувальної діяльності, вмінням їх оптимально і творчо використовувати, розвивати й удосконалювати власний та інтегрований досвід означеної діяльності усього співтовариства науковців, методистів і викладачів закладів передвищої освіти [2, с. 19].

У професійній діяльності викладача ЗПО проєкування відіграє винятково важливу роль, адже воно не

лише обґрунтовує, а й реалізує теоретичні розробки на практиці. Міркування суб'єкта про об'єкт у зрілому науковому мисленні завжди набувають вигляду проєкту і є універсальною формою пізнання об'єкта, його критики, нормування, конструювання і творення. Початкові дії педагога-проєктанта переважно є матеріалом описового методологічного аналізу, а наступна його розумова діяльність стає об'єктом рефлексивного проєкування [7, с. 35].

Стосовно *третього* завдання дослідження, з'ясовано, що проєктувальна майстерність потребує синтезу різноманітних знань: філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних, інформаційних, історичних, технічних, екологічних, медичних, правових тощо [2, с. 20]. Це викликане великою відповідальністю як за технологічну сторону навчального процесу, а й за психічне здоров'я і життя тих, хто бере участь у реалізації проєкту.

Проєктом дидактичної системи забезпечується режим ефективності, неподільність прикладних і стратегічних завдань, оптимальність її функціонування. Тому проєктувальну майстерність викладача складає система педагогічних умінь – аналізувати освітню ситуацію, визначати проблеми, виявляти протиріччя, мотивувати свою діяльність і студента, конструювати мету, проєктувати дидактичну систему відповідно до нової мети, знаходити шляхи її досягнення, здійснювати рефлексію й експертизу результатів своєї праці й студентів. Проєктувальна діяльність викладача ЗПО є інтегральним інтелектуальним засобом, що розгортає процес трансформації потенційного в актуальне, теоретичного в практичне, природного в штучне, минулого в майбутнє.

Отже, викладач закладу передвищої освіти як суб'єкт проєкування має володіти: здатністю до винахідництва; творчим мисленням; здатністю передбачати у проєкті наслідки перспективних змін дійсності; високою працездатністю; професіоналізмом; суспільно значущими ціннісними орієнтаціями [5, с. 25–28; 7, с. 36].

В експерименті виявлено наявність тісного зв'язку проєктувальних

прогностичних, організаційних і комунікативних функцій викладача закладу передвищої освіти, які визначають рівень його проєктувальної майстерності. Аналіз досвіду кращих викладачів фахового медико-фармацевтичного коледжу Української медичної стоматологічної академії показав, що ними широко застосовуються елементи передбачення і проєкування. Вони розпочинали роботу зі студентами з визначення перспектив, життєвих

Фото 1. Учасники тренінгу «Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін у закладах фахової передвищої освіти»

і професійних планів, окреслення образів своїх майбутніх випускників. Потім складався план руху до цієї мети, визначалися завдання роботи з окремими студентами і студентським колективом, намічались перспективні стрижневі навчально-професійні завдання. Визначений окремий власний план дій – перспективний план навчально-виховної роботи ставав нормою для викладача чи куратора групи, професійною необхідністю, він дозволяв працювати послідовно, ритмічно, передбачати очікуваний результат, орієнтувати студента на те, яким він має стати, що він згодом має знати і вміти.

Науково-практичні дискусії, семінари, обмін досвідом із колегами давали викладачам ЗПО значний фактичний матеріал для вдосконалення їхньої проєктувальної майстерності. Так, у фаховому медико-фармацевтичному коледжі Української медичної стоматологічної академії проводяться тренінги, заняття школи педагогічної майстерності та молодого викладача, різноманітні науково-практичні студії, навчання викладачів проєктуванню через наставництво тощо.

Висновок. Сучасні завдання реформування освіти вимагають від викладача закладу передвищої освіти як проєктанта компетентних комплексних дій, спрямованих на зміну функцій навчально-виховної системи та її елементів. Створені викладачами проєкти реалізувалися практично лише частково, адже дуже важко спроектувати складні педагогічні об'єкти – професійний розвиток студента, міжособистісні взаємини у студентському колективі, процеси соціалізації, виховання, перевиховання, культурного становлення майбутнього фахівця тощо. Показниками ефективності проєктів, а, отже, й проєктувальної майстерності викладача ЗПО можемо назвати такі, що: а) не вимагають додаткових ресурсів; б) можуть застосовуватися іншими викладачами, не залежно від досвіду і проєктувальної майстерності; в) мають потенційні можливості зниження витрат на їхню реалізацію без втрати якості «продукту».

Перспективи подальших досліджень убачаємо в уточненні сутності означеного феномена, що дасть змогу розглянути компоненти проєктувальної майстерності викладача закладу передвищої освіти, впорядкувати термінологію, виділити етапи створення проєктів у закладах передвищої освіти, дослідити механізми процесу проєктування і виявити його закономірності.

Список використаних джерел

1. Біланова Л. П., Кундій Ж. П., Андрейко С. С. Актуальні проблеми демократизації контролю навчальної діяльності студентів. *Актуальні питання контролю якості освіти у вищих навчальних закладах* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, (Полтава, 22 берез. 2018 р.) Полтава, 2018. С. 23–24.
2. Волошина О. В. Критерії і показники проєктувальної майстерності майбутніх фахівців з туризму. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 2 (96). С. 18–21.
3. Вонсович Л. П., Андрейко С. С. Методична робота як надійне підґрунтя забезпечення якості освітнього процесу у медичному коледжі. *Вища освіта*

в медсестринстві: проблеми і перспективи : матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Житомир, 2018. С. 36.

4. Кундій Ж. П., Вонсович Л. П., Андрейко С. С. Співпраця на заняттях як умова реалізації суб'єктів освітнього процесу. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Житомир, 2019. С. 87.
5. Лебедик Л. В. Проєктування форм педагогічної підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 8 (177). С. 25–28. URL: <http://isp.poiippo.pl.ua/article/view/121201/117152>.
6. Синенко О. А., Штомпель В. Ю., Вонсович Л. П. Вища освіта в медсестринстві: шляхи оптимізації. *Нові чинники формування особистості майбутніх фахівців системи охорони здоров'я* : матеріали XVIII Міжнар. наук. конф. Київ, 2018. С. 185–186.
7. Стрельников В. Ю. Проєктувальна діяльність як складник професійної культури педагога. *Українська професійна освіта*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. № 4. С. 32–38. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12381/1/Strelnikov.pdf>.

References

1. Bilanova, L. P., Kundiy, Zh. P., & Andreyko, S. S. (2018). Aktualni problemy demokratyzatsiyi kontrolyu navchalnoyi diyalnosti studentiv [Actual problems of democratization of control of educational activity of students]. In *Aktualni pytannya kontrolyu yakosti osvity u vyshchikh navchalnykh zakladakh* [Current issues of quality control of education in higher educational institutions]: materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastyu (pp. 23-24). Poltava [in Ukrainian].
2. Voloshyna, O. V. (2018). Kryteriyi i pokaznyky proektual'noyi maysternosti maybutnikh fakhivtsiv z turyzmu [Criteria and indicators of design skills of future tourism professionals]. In *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoyi kultury (fyzhna kultura i sport)* [Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)]: zb. nauk. prats (Is. 2 (96), pp. 18-21). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
3. Vonsovych, L. P., & Andreyko, S. S. (2018). Metodychna robota yak nadiyne pidgruntya zabezpechennya yakosti osvitnoho protsesu u medychnomu koledzhi [Methodical work as a reliable basis for ensuring the quality of the educational process in the medical college]. In *Vyshcha osvita v medsestrynstvi: problemy i perspektyvy* [Higher education in nursing: problems and prospects]: materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu (p. 36). Zhytomyr [in Ukrainian].
4. Kundiy, Zh. P., Vonsovych, L. P., & Andreyko, S. S. (2019). Spivpratsya na zanyattakh yak umova realizatsiyi subyektiv osvitnoho protsesu [Cooperation in the classroom as a condition for the implementation of the subjects of the educational process]. In *Vyshcha osvita v medsestrynstvi: problemy i perspektyvy* [Higher education in nursing: problems and prospects]: materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu (p. 87). Zhytomyr [in Ukrainian].
5. Lebedyk, L. V. (2017). Proektuvannya form pedahohichnoyi pidgotovky maybutnikh vykladachiv vyshchoyi shkoly v umovakh mahistratury [Design of forms of pedagogical training of future teachers of higher school in the conditions of a magistracy]. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [The image of the modern teacher], 8 (177). 25-28. Retrieved from <http://isp.poiippo.pl.ua/article/view/121201/117152> [in Ukrainian].
6. Synenko, O. A., Shtompel, V. Yu., & Vonsovych, L. P. (2018). Vyshcha osvita v medsestrynstvi: shlyakhy optymizatsiyi [Higher education in nursing: ways of optimization]. In *Novi chynnyky formuvannya osobystosti maybutnikh fakhivtsiv systemy okhorony zdorovya* [New factors of personality formation of future specialists of the health care system]: materialy XVIII mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi (pp. 185-186). Kyiv [in Ukrainian].
7. Strelnikov, V. Yu. (2018). Proektualna diyalnist yak skladnyk profesiynoyi kul'tury pedahoha [Design activities as a component of professional culture of the teacher]. *Ukrayinska profesyna osvita* [Ukrainian professional education], 4, 32-38. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12381/1/Strelnikov.pdf> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 06.04.2019